

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΤΡΙΚΟΣΜΙΚΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Δρ. Ανδρέας Ζωγράφου

*Καθηγητής Κοινωνικής Εργασίας και Διευθυντής
της Σχολής Επαγγελματίων Υγείας και Πρόνοιας,
ΤΕΙ Πάτρας.*

Εισαγωγή

Η μεγάλη έλλειψη εργατικών χεριών στις βιομηχανικές χώρες της Δυτικής Ευρώπης μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και ιδιαίτερα μετά το 1955, σε συνδυασμό με το μεγάλο άνεργο δυναμικό στις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ελλάδα, Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία, Τουρκία) επέφερε τη μετακίνηση ενός σημαντικού αριθμού των υπηκόων των χωρών αυτών προς τις παραπάνω χώρες. Σήμερα, μετά από 35 χρόνια, διαμένουν πολλά εκατομμύρια “φιλοξενουμένων εργατών” στη Δυτική Ευρώπη, εκ των οποίων 4,5 εκατομμύρια περίπου στη Γερμανία. Σχεδόν όλες οι χώρες μετανάστευσης αντιμετωπίζουν σήμερα αυτή την κατάσταση σαν κάτι το μόνιμο και λαβαίνουν τα ανάλογα μέτρα για μια κοινωνική και πολιτική ενσωμάτωση των ανθρώπων αυτών και των οικογενειών τους.

Με το φαινόμενο της “προσωρινής μετανάστευσης” ασχολήθηκε πληθώρα ερευνητών, οι οποίοι με διάφορες έρευνες και μελέτες έθιξαν τις διάφορες παραμέτρους του πολυδιάστατου αυτού προβλήματος. Αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας είναι η ογκώδης βιβλιογραφία που υπάρχει σήμερα γύρω από το πρόβλημα της μετανάστευσης.

Ενώ το παραπάνω χρονικό διάστημα το ενδιαφέρον όλων επικεντρώνεται στο χώρο της Δυτικής Ευρώπης, δημιουργείται απαραίτητα μια παρόμοια κατάσταση στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, δηλαδή στις παραδοσιακές χώρες αποστολής μεταναστών, με τη μόνιμη, όμως, διαφορά ότι ένα μεγάλο ποσοστό των μεταναστών ζει και εργάζεται παράνομα. Στην Ελλάδα π.χ. ο αριθμός των παράνομα απασχολούμενων ξεπερνά κατά πολύ τον αριθμό των νόμιμα απασχολούμενων.

Έτσι λοιπόν, από τους τριτοκοσμικούς εργάτες, οι νόμιμοι ανέρχονται σε 20.000 περίπου, ενώ οι παράνομοι υπολογίζονται σε 80.000-110.000.

Βλέπουμε, λοιπόν, την Ελλάδα, της οποίας ένα πολύ μεγάλο μέρος του πληθυσμού έχει μεταναστεύσει στις υπερπόντιες χώρες και στις χώρες του Δυτικής Ευρώπης, να καταφεύγει στην απασχόληση τριτοκοσμικών κυρίως εργατών, για να λύσει βασικά προβλήματα της οικονομίας της. Η ύπαρξη, όμως, ενός τόσο μεγάλου αριθμού παρανόμων εργατών οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η παράνομη απασχόληση, που συνεπάγεται τη διπλή εκμετάλλευση των εργατών αυτών (χαμηλότερη αμοιβή, καμία κοινωνική ασφάλιση), είναι προϋπόθεση για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος.

Αξιοσημείωτο στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι η κατάσταση αυτή δεν απασχολεί καθόλου το ελληνικό κράτος, παρά τα συνεχή δημοσιεύματα στον φιλελεύθερο τύπο. Το ίδιο θα μπορούσε να πει

κανείς και για τα πολιτικά κόμματα, τις διάφορες κοινωνικές ομάδες και φορείς. Ανάλογο είναι και το ενδιαφέρον των ερευνητών. Με μοναδική ίσως εξαίρεση της αξιέπαινης μελέτης της Πουλοπούλου (Πουλοπούλου 1990), η οποία περιέχει πλούσιο στατιστικό υλικό για το όλο πρόβλημα, δεν υπάρχει σχεδόν καμία σοβαρή μελέτη των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας των τριτοκοσμικών εργατών στην Ελλάδα.

Το θέμα της παρούσας έρευνας, μέρος της οποίας πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με δύο σπουδάστριες του ΤΕΙ Πάτρας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας (Γοργόνη / Κωνσταντινοπούλου 1989), δεν αγγίζει μόνο τα ερευνητικά αλλά και τα προσωπικά ενδιαφέροντα του συγγραφέα, ο οποίος έζησε σαν μετανάστης στη Γερμανία για πολλά χρόνια και συμμετείχε ενεργά στις προσπάθειες των μεταναστών για αυτοβοήθεια και εκπροσώπηση και διεκδίκηση των συμφερόντων τους απέναντι στο Γερμανικό αλλά και στο Ελληνικό κράτος (Ζωγράφου 1982).

Συνεπώς η εργασία αυτή επιδιώκει δύο στόχους:

Από τη μια μεριά θα θίξει μερικές παραμέτρους της πολυδιάστατης προβληματικής αυτών των ανθρώπων, για να δώσουν ερεθίσματα για συγκεκριμένες και συστηματικές αναλύσεις των διαφόρων παραμέτρων που καθορίζουν τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας αυτής της πληθυσμιακής ομάδας.

Από την άλλη μεριά στοχεύει, με συγκεκριμένες πληροφορίες, να ενημερώσει, ευαισθητοποιήσει, ενεργοποιήσει και, ενδεχόμενα, να κινητοποιήσει όλα εκείνα τα άτομα, τα οποία με οποιοδήποτε τρόπο και οποιαδήποτε ιδιότητα (σαν ειδικοί, φοιτητές, μαθητές, αλλά και σαν μη “ειδικοί”) έχουν κάποια σχέση με το παραπάνω πρόβλημα με σκοπό να βελτιωθούν οι παραπάνω συνθήκες.

Η κατάσταση των τριτοκοσμικών εργατών στην Ελλάδα

Σε αντίθεση με την ογκώδη βιβλιογραφία που υπάρχει σχετικά με την κατάσταση των αλλοδαπών εργαζομένων στις παραδοσιακές χώρες υποδοχής της Δυτικής Ευρώπης, το πληροφοριακό υλικό πάνω στην προβληματική των αλλοδαπών εργατών στις χώρες αποστολής του Μεσογειακού χώρου, οι οποίες εδώ και αρκετό χρονικό διάστημα απασχολούν ένα συνεχώς αυξανόμενο αριθμό αλλοδαπών, είναι ελάχιστο. Χαρακτηριστικό γι' αυτό το φαινόμενο είναι το γεγονός ότι ο μεγαλύτερος αριθμός αυτών των ανθρώπων απασχολείται παράνομα.

Γενικά διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχουν ακριβή στατιστικά στοιχεία αναφορικά με τον πραγματικό αριθμό των αλλοδαπών εργαζομένων στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, Διεύθυνση Ασφαλείας, το 1988 διέμεναν στην Ελλάδα με άδεια παραμονής 60.540 αλλοδαποί και συγκεκριμένα:

- 33.032 από την Ευρώπη, κυρίως Πολωνοί (10.377), Βρετανοί (5.134) και Δυτικογερμανοί (3.269).
- 15.640 από την Ασία, κυρίως Φιλιππινέζοι (3.457), Πέρσες (2.579), Λιθανέζοι (1.934), Ιορδανοί (1.008) και Πακιστανοί (771).
- 7.328 από την Αφρική, κυρίως Αιγύπτιοι (3.349) και Αιθίοπες (1.712).
- 4.070 από την Αμερική, κυρίως από τις ΗΠΑ (2.294) και
- 470 από την Ωκεανία.

Από τους νόμιμα εργαζόμενους το 52% προέρχονται από την Ευρώπη, το 28,9% από την Ασία και το 15,4% από την Αφρική και την Αμερική.

Αξιοσημείωτο είναι ότι το 33% των παραπάνω ατόμων προέρχεται από χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ενώ το 21% αποτελείται από άτομα Ελληνικής εθνικότητας (πρόσφυγες από την Τουρκία, Αλβανία και Κύπρο), τα οποία δεν έχουν πρόβλημα άδειας παραμονής (Πουλοπούλου 1990, σελ. 12).

Επιπλέον υπάρχει και ένας συνεχώς αυξανόμενος αριθμός Ποντίων (προς το παρόν 75.000 άτομα), τα οποία με την άφιξή τους στην Ελλάδα αποκτούν αυτόματα τα ίδια δικαιώματα με τον εντόπιο πληθυσμό (βλέπε “Καθημερινή” και “Ελευθεροτυπία” από 15.7.90).

Εκτός τούτου, υπάρχει και ένας άγνωστος αριθμός παράνομα απασχολουμένων αλλοδαπών που εκτιμάται από 60.000-80.000. Ενδεικτικά αναφέρουμε εκτιμήσεις σχετικά με μερικές εθνικότητες αλλοδαπών:

Φιλιππινέζοι: Ο τύπος τους υπολογίζει σε 20.000 άτομα. Απασχολούνται κυρίως σαν οικιακοί βοηθοί, νοσοκόμες ή σαν μπαργούμεν.

Αιγύπτιοι: Η αιγυπτιακή πρεσβεία εκτιμά τον αριθμό τους σε 20.000 άτομα. Οι άνδρες εργάζονται βασικά σαν εργάτες μεταλλευμάτων.

Πολωνοί: Σύμφωνα με εκτιμήσεις του τύπου, ο αριθμός τους για το έτος 1989 ήταν 30.000-45.000 (“Καθημερινή” 15.7.90). Οι άνδρες εργάζονται στις οικοδομές, στα ναυπηγεία, στη γεωργία και στη βιοτεχνία. Οι γυναίκες εργάζονται κυρίως σαν καθαρίστριες και νοσοκόμες.

Πακιστανοί: Ο πραγματικός τους αριθμός υπολογίζεται σε 2.500-10.000 άτομα. Μόνο στα ναυπηγεία απασχολούνται 3.500 Πακιστανοί.

Αιθίοπες: Υπολογίζονται σε περίπου 3.500 άτομα. Εργάζονται κυρίως στη γεωργία σαν οικιακοί βοηθοί και σαν συνοδοί ηλιωμένων προσώπων (βλέπε σχετικά στην “Καθημερινή” και “Ελευθεροτυπία” 15.7.90 και Πουλοπούλου 1990, σελ. 20).

Ινδοί: Η ινδική πρεσβεία υπολογίζει το συνολικό τους αριθμό σε τουλάχιστον 2.000 άτομα.

Άλλες εθνικότητες:

Σχετικά με τον πραγματικό τους αριθμό δεν υπάρχουν πληροφορίες (βλέπε “Ελευθεροτυπία” 15.7.90 και 22.7.90).

Ο τύπος υπολογίζει τον αριθμό των παράνομα εργαζομένων σε 100.000-110.000 (“Το Έθνος” 1.7.90, “Καθημερινή” 15.7.90, “Ελευθεροτυπία” 23.9.90 και 14.10.90).

Συνεπώς, ο συνολικός αριθμός των αλλοδαπών εργαζομένων θα πρέπει να κυμαίνεται ανάμεσα στις 120.000 και 170.000.

Το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών στην Ελλάδα

Η παραμονή των αλλοδαπών στην Ελλάδα ρυθμίζεται βάσει του νόμου 4310 του 1929. Ο νόμος δεν προβλέπει δικαιώματα αλλά μόνο υποχρεώσεις για τους αλλοδαπούς. Το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών που προέρχονται από χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και χώρες, με τις οποίες η Ελλάδα έχει συνάψει διακρατικές σχέσεις, είναι διαφορετικό.

Έτσι, ενώ οι εργαζόμενοι που προέρχονται παραδείγματος χάριν από τις Χώρες της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας έχουν μια νομική βάση για μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα, οι τρικοκοσμικοί

εργαζόμενοι δεν έχουν κανένα νομικό έρεισμα για μια μακροπρόθεσμα παραμονή στην Ελλάδα, ακόμη και μετά την πάροδο πολλών ετών διαμονής στην Ελλάδα.

Αναφορικά με το εργατικό δίκαιο, οι αλλοδαποί εργαζόμενοι έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους Έλληνες εργαζόμενους. Η άδεια εργασίας χορηγείται στην αρχή για διάστημα 2 ετών και μπορεί να παραταθεί μέχρι και για 5 χρόνια. Η άδεια αυτή ισχύει σε συνδυασμό με την άδεια παραμονής, η οποία εκδίδεται μόνο για έναν εργοδότη.

Για τα μέλη των χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ισχύουν οι διατάξεις των συμβάσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η απασχόληση των αλλοδαπών στην Ελλάδα

27,8% των αλλοδαπών απασχολούνται σαν υπάλληλοι γραφείου. Στην προκειμένη περίπτωση πρόκειται κυρίως για υπηκόους βιομηχανικών χωρών που απασχολούνται σε διεθνείς και πολυεθνικές εταιρίες. 26,1% ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα (Πουλοπούλου 1990, σελ. 13).

Γενικά ελάχιστοι Ευρωπαίοι απασχολούνται σαν ειδικευμένο ή μη ειδικευμένο προσωπικό. Μόνο το 0,6% των Ευρωπαίων εργάζεται στη γεωργία και την κτηνοτροφία. Παρά το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (51,6%) των νόμιμα απασχολούμενων αλλοδαπών εργάζεται στον τομέα του εμπορίου, των ξενοδοχείων, της γαστρονομίας και παροχής υπηρεσιών, υπολογίζεται ότι σ' αυτούς τους τομείς εργάζεται και το μεγαλύτερο ποσοστό των παρανόμων αλλοδαπών. Ένα σημαντικό ποσοστό απασχολείται και στον τομέα της γεωργίας σαν εποχικό εργατικό δυναμικό (Πουλοπούλου 1990, σελ. 12-13 και "Ελευθεροτυπία" 14.10.90).

Τα αίτια απασχόλησης των τριτοκοσμικών εργαζομένων

Όπως στις χώρες υποδοχής της Δυτικής Ευρώπης, έτσι και στην Ελλάδα οι αλλοδαποί απασχολούνται σε εργασίες οι οποίες είναι ανεπιθύμητες από τον εντόπιο πληθυσμό, διότι είναι βρώμικες, επικίνδυνες, ανθυγιεινές και χαμηλοαμοιβόμενες (βλέπε σχετικά GEISELBERGER 1972, BECH/FAUST 1981).

Στην προκειμένη περίπτωση είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι υπάρχει μεγάλη ανεργία νέων στην Ελλάδα, πολλές οικογένειες με παιδιά που έχουν τελειώσει το Λύκειο ή το Πανεπιστήμιο, προτιμούν να χρηματοδοτούν την ανεργία των παιδιών τους οι ίδιοι, παρά να βλέπουν τα "μορφωμένα" παιδιά τους να ασκούν ένα επάγγελμα με χαμηλό κοινωνικό κύρος (π.χ. υδραυλικός, ηλεκτρολόγος, μηχανικός αυτοκινήτων), ακόμη και όταν αυτό πληρώνεται καλύτερα από μια θέση υπαλλήλου γραφείου και να λερώνουν τα χέρια τους. Στο κάτω-κάτω δεν "σπουδάσανε για να λερώνουν τα χέρια τους". (Βλέπε Πουλοπούλου, σελ. 27).

Γενικά μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι ο βασικός λόγος για την απασχόληση των ξένων εργατών στην Ελλάδα είναι η μικρή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων, πράγμα που το οποίο, σε περίπτωση ίσης μεταχείρισης των αλλοδαπών εργαζομένων με τους ντόπιους θα εσήμαινε τη χρεωκοπία πολλών βιομηχανικών κλάδων και μικροεπιχειρήσεων, καθ' όσον η παράνομη απασχόληση αμοιβάται κατά 50% χαμηλότερα και την νόμιμη, επειδή οι εργοδότες εκτός από την μειωμένη

αμοιβή που καταβάλλουν κερδίζουν και τις ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων. (Βλέπε επίσης Πουλοπούλου 1990, σελ. 24).

Ιδιαίτερα η εποχική απασχόληση (γεωργία, τουρισμός) ευνοεί την παράνομη απασχόληση. Η εποχή του τρύγου στην Κρήτη, την Αττική και την Καβάλα και η συγκομιδή των φρούτων στην Πελοπόννησο και στη Μακεδονία, καθώς επίσης και η εποχή των θερμοκηπίων στην Κρήτη έχουν σαν αποτέλεσμα την απασχόληση ενός μεγάλου αριθμού ξένων εργατών με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συγκρούσεις με τους Έλληνες εργαζόμενους, επειδή οι εργοδότες προτιμούν τους ξένους διότι εργάζονται χωρίς κοινωνική ασφάλιση. (Ελευθεροτυπία 14.10.90).

Συνθήκες εργασίας

Βιομηχανικοί εργάτες

Όπως αναφέραμε παραπάνω, ένα μεγάλο μέρος των αλλοδαπών εργάζεται στη βιομηχανία. Με μοναδική εξαίρεση τους Πολωνούς, σχεδόν όλοι προέρχονται από χώρες του τρίτου κόσμου. Σαν ανειδίκευτοι εργάτες πραγματοποιούν τις χειρότερες και τις πιο κακοπληρωμένες εργασίες. Η αμοιβή τους είναι κατά κανόνα χαμηλότερη από την αμοιβή των Ελλήνων συναδέλφων τους. Συνήθως δεν συνδικαλίζονται ούτε συμμετέχουν ενεργά στο συνδικαλισμό διότι απασχολούνται βάσει βραχυπρόθεσμων συμβάσεων και αδειών εργασίας που ισχύουν μόνο για ένα εργοδότη. Συνεπώς, μια συμμετοχή στις δραστηριότητες των συνδικαλισμένων Ελλήνων συναδέλφων θα μπορούσε πολύ εύκολα να οδηγήσει στην καταγγελία της σχέσης εργασίας και κατά συνέπεια στην αυτόματη απέλαση από την Ελλάδα.

Οι Έλληνες συνάδελφοι δεν τους αντιμετωπίζουν με συμπάθεια διότι είναι της γνώμης ότι οι ξένοι τους κλέβουν τις θέσεις εργασίας. Βέβαια, στην προκειμένη περίπτωση δεν λαμβάνουν υπόψη ότι οι ξένοι πραγματοποιούν εργασίες που είναι ανεπιθύμητες από τους Έλληνες. Από την άλλη μεριά οι ξένοι εργάτες κερδίζουν πολύ λιγότερα από ότι οι Έλληνες συνάδελφοι, που πραγματοποιούν την ίδια εργασία και ότι η ύπαρξη της επιχείρησής τους και συνεπώς και η εξασφάλιση της θέσης εργασίας τους οφείλεται πολλές φορές στην εκμετάλλευση των ξένων συναδέλφων.

Στην προκειμένη περίπτωση δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η κακή αμοιβή και οι άνισες συνθήκες εργασίας των ξένων εργατών είναι η αιτία για την οποία πολλοί εργοδότες, κυρίως στον τομέα της παραοικονομίας, προτιμούν τους ξένους, πράγμα που δεν θα συνέβαινε αν οι αλλοδαποί είχαν τα ίδια δικαιώματα και την ίδια μεταχείριση με τους Έλληνες εργαζομένους.

Με αυτό το πνεύμα τόνισε πρόσφατα ο κύριος Σπυρόπουλος, μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Γενικής Συνομοσπονδίας των Ελλήνων Συνδικάτων (ΓΣΕΕ), ότι “κάθε άτομο που εισέρχεται στην αγορά εργασίας της χώρας μας πρέπει να έχει την ίδια μεταχείριση με τους Έλληνες εργαζομένους”. (Ελευθεροτυπία 22.7.90).

Η πραγματικότητα δείχνει, όμως, ότι και το συνδικάτο κάθε άλλο παρά ενδιαφέρεται για την εξάλειψη της εκμετάλλευσης των ξένων εργατών διότι, όπως αναφέραμε παραπάνω, ένα μεγάλο μέρος των ελληνικών επιχειρήσεων, που δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό του εξωτερικού, οφείλουν την ύπαρξή τους στη διπλή εκμετάλλευση των ξένων εργατών και συνεπώς και πολλοί Έλληνες εργαζόμενοι τις θέσεις εργασίας τους.

Μετά την πάροδο του συμβατικού χρόνου οι περισσότεροι εργοδότες δεν ανανεώνουν τη σχέση εργασίας διότι υπολογίζουν ότι ο αλλοδαπός εργάτης δεν έχει καμία άλλη εναλλακτική λύση από το να συνεχίσει την απασχόλησή τους στην ίδια επιχείρηση σαν παράνομος εργάτης. (Ελευθεροτυπία 22.7.90).

Ναυτεργάτες

Πρόκειται για ξένους που εγκαταλείπουν τις άθλιες πολιτικές και οικονομικές συνθήκες της χώρας τους και με διάφορους μεσάζοντες κλείνουν μια συμφωνία με ένα από τα πολλά “ναυτιλιακά” ή “τουριστικά” γραφεία για την πρόσληψή τους σε ένα καράβι.

Τις περισσότερες φορές η συμφωνία είναι προφορική (κλειστή σύμβαση), πράγμα που υποχρεώνει τον εργάτη να ξεπληρώνει τα οφειλόμενα με παρακράτηση από το μισθό του με επιπλέον ώρες εργασίας σύμφωνα με την επιθυμία του καπετάνιου. (Εποχή από 8.5.88 σελ. 16).

Οι συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των αλλοδαπών ναυτεργατών είναι άθλιες. Δαιμένουν σε χωριστά δωμάτια και τρώνε επίσης σε χωριστά τραπέζια από το λευκό πλήρωμα. (Πουλοπούλου 1990, σελ. 46).

Πολλές φορές οι έγχρωμοι ναυτεργάτες δεν καταφέρνουν να μπαρκάρουν και καταλήγουν, εάν είναι βέβαια τυχεροί, σε κάποια “προσωρινή” απασχόληση (χοιροστάσιο, βουστάσιο, ιχθυοτροφείο κ.λ.π.).

Οικιακοί βοηθοί

Όπως αναφέραμε ήδη, στον τομέα αυτό απασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά Φιλιππινέζες, ο αριθμός των οποίων υπολογίζεται ότι ανέρχεται από 10.000-20.000. Στο μεγαλύτερο ποσοστό (70%) είναι νέες (25-36 ετών) και έχουν ένα υψηλό μορφωτικό επίπεδο, τα 4/5 έχουν απολυτήριο γυμνασίου και το 1/3 έχει αποφοιτήσει από ένα κολλέγιο. (Κούρτοβικ 1986, σελ. 24, Καθημερινή 15.7.90).

Για να προσλάβει ένας εργοδότης μια Φιλιππινέζα σαν οικιακή βοηθό θα πρέπει να απευθυνθεί στην αρμόδια Νομαρχία της περιοχής του, η οποία προωθεί την αίτηση στην αρμόδια υπηρεσία των Φιλιππίνων. Η άφιξη της Φιλιππινέζας πραγματοποιείται, αφού διεκπεραιωθούν όλες οι σχετικές διατυπώσεις με το Υπουργείο Εργασίας.

Η άδεια εργασίας ισχύει μόνο για δύο χρόνια και εκδίδεται μόνο για έναν εργοδότη. Σε περίπτωση διακοπής της σχέσης εργασίας ακυρώνονται αυτόματα η άδεια εργασίας και η άδεια παραμονής, πράγμα που σημαίνει ότι η εργαζόμενη πρέπει να εγκαταλείψει την Ελλάδα ή να μεταπέσει στην παρανομία.

Αν και σύμφωνα με το συμβόλαιο η Φιλιππινέζα έχει τα ίδια δικαιώματα με τους Έλληνες εργάτες και ο βασικός μισθός ανέρχεται σύμφωνα με το συμβόλαιο σε 400 δολάρια το μήνα, στην πραγματικότητα καταβάλλεται πολλές φορές πολύ μικρότερη αμοιβή για περισσότερες ώρες εργασίας. Οι άδειες διακοπών είτε δεν χορηγούνται, είτε ανέρχονται μόνο σε 15 μέρες το χρόνο μετά το πρώτο έτος εργασίας (Κούρτοβικ 1986, σελ. 24).

Μερικές φορές η άφιξη της Φιλιππινέζας δεν δηλώνεται στις αρχές με αποτέλεσμα να απασχολείται από την πρώτη στιγμή παράνομα, και συνεπώς χωρίς κοινωνική ασφάλιση και με χαμηλό μισθό, ο

οποίος κατά κανόνα δεν υπερβαίνει τις 40.000 δραχμές, ενώ μια ελληνίδα οικιακή βοηθός κερδίζει τουλάχιστον 100.000 το μήνα (Καθημερινή 28.6.90 και 15.7.90).

Μια έρευνα της κατάστασης των τριτοκοσμικών εργατών στην Ελλάδα με παράδειγμα τρεις εθνικότητες (Αιγύπτιοι, Πακιστανοί, Φιλιππινέζοι)

Παρακάτω, όταν θα χρησιμοποιούμε τον όρο “αλλοδαποί εργάτες” ή “αλλοδαποί”, δεν θα εννοούμε τα άτομα που έρχονται από βιομηχανικές χώρες και απασχολούνται σε διεθνείς ή πολυεθνικές εταιρείες. Επίσης εξαιρούνται και όλα τα άτομα που προέρχονται από χώρες της Κοινής Αγοράς καθώς επίσης και οι πολιτικοί φυγάδες, των οποίων η παραμονή στην Ελλάδα είναι περιορισμένης διάρκειας.

Η έρευνά μας επικεντρώνεται σε τρεις εθνικότητες και συγκεκριμένα στους Αιγυπτίους, Πακιστανούς και τους Φιλιππινέζους.

Χρησιμοποιήθηκαν δύο δείγματα: Ένα δείγμα αλλοδαπών και ένα δείγμα Ελλήνων. Για να είναι δυνατή και η ανάλυση των προβλημάτων κοινωνικοποίησης των παιδιών, συμπεριελήφθησαν άτομα, τα οποία διαμένουν με τις οικογένειές τους στην Αθήνα. Η επιλογή του ελληνικού δείγματος έγινε με γνώμονα την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το επάγγελμα, την οικογενειακή κατάσταση και την συχνότητα επαφής με τους αλλοδαπούς εργάτες.

Μέγεθος του δείγματος: Ο περιορισμένος αριθμός των ερευνητών (2 σπουδάστριες), η έλλειψη τεχνικών μέσων, ο περιορισμένος χρόνος, η δυσκολία ανεύρεσης του πληθυσμού και οι γλωσσικές δυσκολίες μας ανάγκασαν να περιορίσουμε το δείγμα. Έτσι, επιλέξαμε για κάθε ομάδα 20 άτομα.

Ερωτηματολόγιο: Χρησιμοποιήθηκε η δομημένη συνέντευξη με τη μορφή του ερωτηματολογίου. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε παρουσία των ερευνητών. Έτσι, οι ερωτώμενοι είχαν τη δυνατότητα να υποβάλουν διευκρινιστικές ερωτήσεις ή να θίξουν επιπρόσθετα θέματα. Πριν από τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε η κατάλληλη προετοιμασία των ερωτωμένων για τη δημιουργία κατάλληλου κλίματος ελεύθερης επικοινωνίας. Πριν από την έναρξη της τελικής έρευνας έγινε μια δοκιμαστική έρευνα, για να διαπιστωθεί αν οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου είναι κατανοητές από τους ενδιαφερόμενους ή αν καλύπτουν τις ανάγκες της έρευνας. Συνεπώς, το ερωτηματολόγιο πήρε την τελική του μορφή μετά τη δοκιμαστική έρευνα. Το ερωτηματολόγιο συμπεριλάμβανε ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις.

Συμπληρωματικά στοιχεία:

Εκτός από τις παραπάνω συνεντεύξεις, αποκτήθηκαν επιπρόσθετα στοιχεία και πληροφορίες με συνεντεύξεις με άτομα που έχουν ειδικές γνώσεις πάνω στο πρόβλημα.

Επειδή η παρούσα έρευνα έχει τον χαρακτήρα μιας προέρευνας (ενημερωτικής έρευνας), θίγονται μόνο οι παράμετροι που καθορίζουν τη γενική κατάσταση διαβίωσης των αλλοδαπών εργατών στην Ελλάδα. Συνεπώς, δεν διατυπώθηκαν συγκεκριμένες υποθέσεις. Αποφασιστικής σημασίας στην προκειμένη περίπτωση ήταν οι πληροφορίες και τα συμπεράσματα των ερευνητών από την μελέτη και ανάλυση της σχετικής βιβλιογραφίας πάνω στην προβληματική των αλλοδαπών εργατών στη Γερμανία.

Τα αποτελέσματα της έρευνας

Ομάδα 1 (αλλοδαποί)

Από τους 20 ερωτηθέντες τα 7 άτομα ήταν γυναίκες και τα 13 άνδρες, εκ των οποίων 6 Αιγύπτιοι, 6 Πακιστανοί, 1 Φιλιππινέζος και 7 Φιλιππινέζες. Τα 15 άτομα είναι έγγαμα και τα 5 ανύπαντρα.

Με εξαίρεση τις Φιλιππινέζες, που έχουν ένα πολύ μεγάλο μορφωτικό επίπεδο, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων παρουσιάζει ένα πολύ χαμηλό επίπεδο.

Το μεγαλύτερο ποσοστό (55%) των ερωτηθέντων διαμένει στην Ελλάδα από 0-4 χρόνια, ενώ 45% διαμένουν από 4 και άνω χρόνια στην Ελλάδα. 25% των ερωτηθέντων ζουν στην Ελλάδα από 6 και το 15% από 8 και άνω χρόνια στην Ελλάδα.

Στην προκειμένη περίπτωση πρέπει να τονισθεί ότι το ελληνικό δίκαιο δεν προβλέπει κλιμακωτά δικαιώματα για τους αλλοδαπούς ανάλογα με τη διάρκεια παραμονής τους στην Ελλάδα (π.χ. απεριόριστη άδεια παραμονής, δικαίωμα παραμονής) όπως προβλέπει π.χ. ο γερμανικός νόμος περί αλλοδαπών.

Απασχόληση

Οι Φιλιππινέζες απασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά σαν οικιακοί βοηθοί, ενώ οι Αιγύπτιοι εργάζονται στη βιομηχανία και οι Πακιστανοί κυρίως σαν ναυτεργάτες.

Ικανοποίηση από την εργασία

Παρά το γεγονός ότι σχεδόν όλοι εργάζονται κάτω από τις ίδιες δυσμενείς συνθήκες εργασίας και αμοιβονται πολύ χαμηλά, εν τούτοις μόνο το 65% δεν είναι ευχαριστημένοι. Μπορεί να υποθέσει κανείς ότι οι ευχαριστημένοι κρίνουν την κατάστασή τους με γνώμονα το γεγονός ότι έχουν κάποια εργασία που τους αποδίδει κάποιο εισόδημα. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες έχουν προβλήματα με τον εργοδότη τους. Οι σχέσεις τους με τους Έλληνες συναδέλφους δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερα προβλήματα. Οι Φιλιππινέζες δεν έχουν συναδέλφους εργασίας διότι εργάζονται σαν οικιακοί βοηθοί. Η ομάδα των Φιλιππινέζων φαίνεται ότι έχει τα περισσότερα προβλήματα με τον εργοδότη (75,5% δεν είναι ευχαριστημένες). Από τις άλλες εθνικότητες μόνο 41,7% δεν είναι ευχαριστημένοι. Αποφασιστικής σημασίας για το πολύ μεγάλο ποσοστό των δυσαρεστημένων στην ομάδα των Φιλιππινέζων πρέπει να είναι όχι μόνο οι δυσμενείς συνθήκες των οικιακών βοηθών, αλλά και οι διαφορετικές απαιτήσεις σαν συνέπεια του πολύ μεγάλου μορφωτικού επιπέδου αυτής της ομάδας. Συχνά οι Φιλιππινέζες γίνονται θύματα σωματικής και σεξουαλικής βίας, πράγμα που έχει καταγγελλθεί πολλές φορές ανώνυμα και στον τύπο. (Έθνος από 1.7.90). Το αρμόδιο προξενείο, που ρωτήθηκε σχετικά, επιβεβαιώνει ότι έχουν συχνά καταγγελλθεί τέτοιες περιπτώσεις. Εν τούτοις, οι παθόντες δεν τολμούν να καταφύγουν στα δικαστήρια διότι αυτό θα συνεπάγονταν τη διακοπή της σχέσης εργασίας και την απέλασή τους.

Επί του προκειμένου αναφέρουμε δύο παραδείγματα που δημοσιεύθηκαν στον τύπο:

“Η Μαρία είναι 38 ετών, διαζευγμένη με τρία παιδιά. Ήρθε στην Ελλάδα πριν από 4 χρόνια. Είναι απόφοιτος Πανεπιστημίου. Δεν μπόρεσε να βρει δουλειά, παρά μόνο σαν οικιακή βοηθός. Η συμπεριφορά του εργοδότη της είναι εξευτελιστική, πράγμα που μεταφράζεται σε ξυλοδαρμό, όταν

δεν συμπεριφερόταν όπως ο ίδιος το ήθελε. Η διατροφή της Μαρίας αποτελείτο από τα αποφάγια του εργοδότη της, που όταν έμαθε ότι ήθελε να φύγει την κλείδωσε στο σπίτι. (...)

Η Μάρθα είναι 35 ετών και δούλευε ως τροφός παιδιών. Όμως ξυπνούσε από τις 6 το πρωί για να ετοιμάσει τον καφέ του “αφέντη” και ως το βράδυ, πέρα από τη φροντίδα των παιδιών, έκανε τις δουλείες του σπιτιού. Ο εργοδότης της, όμως, την επιθυμούσε σεξουαλικά. Και κάποιο βράδυ αποπειράθηκε να τη βιάσει. Την επόμενη ημέρα η Μάρθα έφυγε από το σπίτι. Το αποτέλεσμα ήταν ο εργοδότης της να κατάσχει το διαβατήριό της και την άδεια εργασίας - τα οποία κρατούσε από τη στιγμή της πρόσληψής της - και να την καταγγείλει στην αστυνομία ότι έκλεψε χρήματα και αντικείμενα μεγάλης αξίας. Ύστερα από αυτό η Μάρθα απελάθηκε“. (Ελευθεροτυπία 25.4.89).

Αμοιβή εργασίας

Οι απαντήσεις επιβεβαιώνουν την υπόθεση ότι οι αλλοδαποί και ιδιαίτερα οι Φιλιππινέζες αμοιβονται πολύ άσχημα και μάλιστα χειρότερα από τους Έλληνες εργαζόμενους για την ίδια εργασία. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (70%) πληρώνεται άσχημα. Εκείνοι που αναφέρουν ότι είναι ευχαριστημένοι απασχολούνται στα καράβια, όπου η αμοιβή είναι γενικά πολύ μεγάλη, πράγμα, όμως, που δεν σημαίνει ότι είναι η ίδια με την αμοιβή των Ελλήνων συναδέλφων τους που εκτελούν τις ίδιες εργασίες στο καράβι.

Κοινωνική ασφάλεια

Αναφέραμε ήδη ότι ένα πολύ μεγάλο μέρος των αλλοδαπών είναι ανασφάλιστο διότι διαμένει παράνομα στην Ελλάδα. Αλλά και πολλοί ξένοι εργάτες που έχουν μια άδεια εργασίας δεν ασφαλίζονται από τους εργοδότες τους, επειδή η ασφάλιση για τους αλλοδαπούς είναι υποχρεωτική μόνο για την περίπτωση μόνιμης απασχόλησης. Συχνά οι απασχολούμενοι αλλοδαποί δεν δηλώνονται στο Γραφείο Ευρέσεως Εργασίας.

Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας δείχνουν σαφώς το μέγεθος της εκμετάλλευσης αυτών των ανθρώπων. Μόνο το 15% των ερωτηθέντων είναι ασφαλισμένοι. Στην προκειμένη περίπτωση πρέπει να τονισθεί ότι η πολύ χαμηλή αμοιβή αναγκάζει πολλούς αλλοδαπούς να εργάζονται χωρίς κοινωνική ασφάλιση, για να μπορούν έτσι να βελτιώνουν το εισόδημά τους. Είναι αυτονόητο ότι το μερίδιο του εργοδότη στην ασφάλιση κατά της ανεργίας και την κοινωνική ασφάλιση παρακρατείται προς όφελος του εργοδότη.

Επί του προκειμένου είναι αξιοσημείωτο ότι και οι Πακιστανοί και οι Αιγύπτιοι, που εργάζονται κατά μέγα μέρος σαν ναυτεργάτες και βιομηχανικοί εργάτες, στην πλειοψηφία τους είναι ανασφάλιστοι.

Κατοικία

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα των αλλοδαπών είναι η ανεύρεση κατοικίας. Η χαμηλή αμοιβή, η ανασφάλεια ως προς την παραμονή στην Ελλάδα και οι προκαταλήψεις του ντόπιου πληθυσμού απέναντι στους ξένους αποτελούν τα μεγαλύτερα εμπόδια για την ανεύρεση κατοικίας. Επιπλέον υπάρχει και το οξύ πρόβλημα κατοικίας στην Αθήνα. Έτσι, λοιπόν, οι ιδιοκτήτες όχι μόνο δεν προτιμούν ξένους εργάτες σαν ενοικιαστές, αλλά και τις οικονομικά αδύνατες κοινωνικές ομάδες του εντόπιου πληθυσμού. Όπως και στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, έτσι και στην Ελλάδα εναπομένουν για τους ξένους εργάτες μόνο οι πολύ ακριβές κατοικίες ή σπίτια παλιά, ετοιμόρροπα, υγρά και ακατάλληλα.

Στο πλαίσιο της έρευνάς μας τηλεφωνήσανε 2 σπουδάστριες σε πέντε ιδιοκτήτες που νοίκιαζαν διαμερίσματα. Όταν τους απαντήσανε στη σχετική ερώτηση ότι είναι Αιγύπτιες εργάτριες, οι 3 απάντησαν αρνητικά. Αργότερα οι εν λόγω ιδιοκτήτες δέχθηκαν να νοικιάσουν τα διαμερίσματά τους, όταν τους πληροφόρησαν ότι είναι Ελληνίδες. Για να μπορέσουν να πληρώσουν τα πολύ ακριβά ενοίκια, οι αλλοδαποί αναγκάζονται να συγκατοικούν με πολλά άλλα άτομα.

Βασικό κριτήριο επιλογής της κατοικίας είναι το χαμηλό ενοίκιο, ακολουθεί η περιοχή και σε τελευταία θέση έρχεται η ποιότητα της κατοικίας. Τα άτομα που ασκούν το επάγγελμα του ναυτεργάτη μένουν είτε στο καράβι είτε σε φτηνά και βρώμικα ξενοδοχεία στην Αθήνα και τον Πειραιά.

Παρά το γεγονός που οι Φιλιππινέζες κατοικούν στον τόπο της εργασίας τους, διατηρούν ομαδικές κατοικίες για τα ελεύθερα Σαββατοκύριακα. Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων δεν είναι ευχαριστημένο με την κατοικία. Σαν λόγοι για τη δυσαρέσκεια αναφέρονται η κακή κατάσταση ή η άσχημη τοποθεσία της κατοικίας, η στενότητα χώρου καθώς επίσης και τα προβλήματα με τους ιδιοκτήτες και τους άλλους ενοικιαστές.

Πολύ συχνά αναγκάζονται να αλλάξουν κατοικία είτε διότι έχουν προβλήματα με τους ιδιοκτήτες είτε με τους άλλους ενοικιαστές. Σε πολλές περιπτώσεις εγκαταλείπουν την κατοικία, επειδή δεν μπορούν να πληρώσουν το αυξημένο ενοίκιο.

Ομάδα 2 (Έλληνες)

Όπως προαναφέρθηκε ήδη, το ελληνικό δείγμα συμπεριλάμβανε 20 άτομα. 8 είναι γυναίκες και 12 άνδρες. Κριτήριο για την επιλογή των ερωτηθέντων ήταν η ηλικία, η σχολική μόρφωση και το επάγγελμα. 50% των ερωτηθέντων δεν γνωρίζουν τίποτε σχετικά με τους αλλοδαπούς εργάτες. Οι υπόλοιποι 50% είναι της γνώμης ότι οι αλλοδαποί εργάτες γίνονται θύματα εκμετάλλευσης και ζουν κάτω από άθλιες συνθήκες διαβίωσης.

50% των ερωτηθέντων αισθάνονται ότι τους ενοχλεί η παρουσία των αλλοδαπών διότι πιστεύουν ότι οι ξένοι συμβάλουν στην αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα. Εκείνοι που δεν ενοχλούνται από την παρουσία των ξένων (45%) αναφέρουν ότι η παρουσία των ξένων δεν επηρεάζει την εργασία τους.

Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων (70%) είναι διατεθειμένο να νοικιάσει την ιδιωτική κατοικία σε ξένους εργάτες υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα συγκατοικούν πολλά άτομα και ότι θα εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι οι ερωτηθέντες υποθέτουν ότι οι ξένοι ζουν μαζί με πολλά άτομα και δεν εκπληρώνουν κατά κανόνα τις υποχρεώσεις τους, παρά το γεγονός ότι το 50% από αυτούς σε προηγούμενη ερώτηση απαντά ότι δεν γνωρίζει τίποτε σχετικά με τους αλλοδαπούς στην Ελλάδα. 30% των ερωτηθέντων απορρίπτουν τους ξένους σαν ενοικιαστές διότι πιστεύουν ότι οι ξένοι είναι βρώμικοι, αλήτες και άτομα που καταστρέφουν τις κατοικίες. Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων (80%) δεν ενοχλείται από την παρουσία των αλλοδαπών στο διπλανό διαμέρισμα υπό την προϋπόθεση ότι θα είναι ήσυχοι. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ενώ ένα μέρος των ερωτηθέντων που απορρίπτει τους ξένους σαν ενοικιαστές, τους αποδέχεται σαν συγκατοίκους στο ίδιο κτίριο.

Προκαταλήψεις των Ελλήνων σε βάρος των αλλοδαπών

Είναι γνωστό ότι οι προκαταλήψεις οφείλονται κυρίως στην έλλειψη πληροφόρησης σχετικά με μια

ομάδα ανθρώπων με την οποία κατά κανόνα υπάρχει ελάχιστη ή καθόλου επαφή. Ψυχολογικά οι προκαταλήψεις συναντώνται σε άτομα με έλλειψη αυτοπεποίθησης και αδύνατο εγώ, τα οποία προβάλλουν τις αρνητικές τους ιδιότητες σε μια μειονότητα ανθρώπων με σκοπό να σταθεροποιήσουν το αδύνατο εγώ τους. Στενά συνδεδεμένος με τις προκαταλήψεις είναι ο ρατσισμός, ο οποίος εκμεταλλεύεται τις προκαταλήψεις και την άγνοια των μαζών για να την αποπροσανατολίσει από τα προβλήματα της κοινωνικής ομάδας “in-group” και να την στρέψει ενάντια σε μια ξένη ή ακόμη και ντόπια μειονότητα “out-group” (π.χ. ξένοι εργάτες, αθίγγανοι, θρησκευτικό δόγμα, ομοφυλόφιλοι, ναρκομανείς κ.λ.π.).

Γενικά διαπιστώνεται ότι άτομα μεγάλης ηλικίας και άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ποσοστό προκαταλήψεων. Εκτός από την οικογένεια και το σχολείο, ένας αποφασιστικός παράγοντας για την αύξηση ή μείωση των προκαταλήψεων είναι και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (τύπος, ραδιόφωνο, τηλεόραση).

Μια μερίδα του ελληνικού τύπου καλλιεργεί με τις διάφορες μονόπλευρες δημοσιεύσεις τις υπάρχουσες προκαταλήψεις σε βάρος των ξένων δίνοντας την εντύπωση ότι οι ξένοι εργάτες είναι εγκληματίες, έμποροι ναρκωτικών και συμβάλλουν στην αύξηση της ανεργίας του ελληνικού πληθυσμού. Από την άλλη μεριά αποσιωπούν τους πραγματικούς λόγους της παρουσίας τους στην Ελλάδα.

Ενδεικτικά παραθέτουμε μερικές δημοσιεύσεις εφημερίδων και περιοδικών που κάθε άλλο παρά στην ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού συμβάλλουν:

“250.000 ξένοι δρουν στην Ελλάδα χωρίς κανέναν έλεγχο! Μεταξύ τους λαθρέμποροι ναρκωτικών, τρομοκράτες, διαρρήκτες, καταζητούμενοι από την Ιντερπόλ”
(Βραδυνή 10.7.88)

“Ένας πορτοφολάς και αυτός εισαγόμενος”
(Οικογενειακός θησαυρός 4.7.89)

“Τρεις αλλοδαποί ήθελαν δέθεν δωμάτιο (...)

Τρεις άγνωστοι, μάλλον αλλοδαποί, λήστεψαν υπάλληλο ξενοδοχείο στο Παλαιό Φάληρο... Πολλούς τρόπους επινοούν για να εξοικονομήσουν χρήματα οι αλλοδαποί που ενδημούν σε ξέφραγο αμπέλι. Οι ένοπλες ληστείες εκ μέρους τους κατάντησαν σχεδόν καθημερινό θέμα του αστυνομικού δελτίου”.
(Οικογενειακός θησαυρός 11.7.89)

Από τις παραπάνω γενικεύσεις ο απληροφόρητος αναγνώστης σχηματίζει την εντύπωση ότι όλοι οι αλλοδαποί είναι ληστές, έμποροι ναρκωτικών και εγκληματίες.

Από την έρευνά μας διαπιστώσαμε ότι το 85% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι οι αλλοδαποί έχουν σχέση με την εγκληματικότητα και μόνο το 10% πιστεύει ότι στο σημείο αυτό δεν διαφέρουν από τους Έλληνες. Οι ίδιοι οι ερωτηθέντες απαντούν ότι προσωπικά δεν έχουν άμεση εμπειρία ή συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με την εγκληματικότητα των ξένων.

Το ότι οι παραπάνω γνώμες είναι λανθασμένες φαίνεται από την τοποθέτηση του Αστυνομικού Διευθυντή του Κέντρου Αλλοδαπών Αθηνών, ο οποίος τονίζει ότι οι αλλοδαποί εργάτες που εργάζονται

στην Ελλάδα δεν έχουν καμία σχέση με τέτοιες πράξεις και ότι το ποσοστό τους στην εγκληματικότητα είναι ασήμαντο και σε καμία περίπτωση ανώτερο από το ποσοστό του ελληνικού πληθυσμού.

Από τη σχετική στατιστική του Υπουργείου Δικαιοσύνης απορρέει ότι το έτος 1985 από το σύνολο των 707 καταδικασθέντων προσώπων ξένης εθνικότητας μόνο τα 40 άτομα ήταν από τις χώρες του τρίτου κόσμου. Το μεγαλύτερο ποσοστό (δηλαδή 567 άτομα) ήταν υπήκοοι ευρωπαϊκών χωρών.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (85%) δεν θα ήθελε να παντρευτεί προσωπικά ή το παιδί του με ένα έγχρωμο άτομο. Το 15% δεν θα είχε κανένα πρόβλημα.

Παρ' όλα αυτά το 60% των ερωτηθέντων έχει θετική στάση απέναντι στους ξένους. Το θετικό ποσοστό ανεβαίνει στο 75%, αν λάβει κανείς υπόψη μόνο τις ηλικίες από 20-40 ετών. Αντίθετα, το αρνητικό ποσοστό αυξάνει στο 60%, αν ληφθούν υπόψη οι ηλικίες από 40-60 έτη.

Συμπερασματικά μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η στάση της πλειοψηφίας των Ελλήνων απέναντι στους ξένους είναι αρνητική. Ακόμη και τα άτομα που δεν ενοχλούνται από την παρουσία των ξένων παίρνουν αρνητική στάση όταν θίγονται τα συμφέροντά τους άμεσα από την παρουσία των ξένων εργατών. Ο υποθάλπων ρατσισμός φαίνεται έντονα στο γεγονός ότι σχεδόν κανένας δεν θα ήθελε να παντρευτεί αλλοδαπό και ότι κανένας δεν θα δεχόταν σαν γονέας έναν αλλοδαπό ή μια αλλοδαπή σαν σύζυγο του παιδιού του. Ακόμη και στον τομέα της κατοικίας, όπου φαίνονται οι περισσότεροι ανεκτικοί απέναντι στους ξένους, οι απαντήσεις κρύβουν μερικές επιφυλάξεις, δείχνουν κάποιες ρατσιστικές τάσεις. Αυτό γίνεται πιο συγκεκριμένο και από το γεγονός ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (85%) των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι οι περισσότεροι ξένοι είναι αναμιγμένοι σε εγκληματικές πράξεις.

Όπως και σε άλλες έρευνες στο εξωτερικό, έτσι και εδώ, διαπιστώνεται ότι άτομα με μεγαλύτερο μορφωτικό επίπεδο είναι ανεκτικότερα απέναντι στους ξένους, ενώ άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, ιδίως αυτά που θίγονται άμεσα από την παρουσία των ξένων (αναλφάβητοι, άνεργοι, εργάτες) δείχνουν μια απορριπτική μέχρι και εχθρική στάση απέναντι στους ξένους.

Εδώ φαίνεται ότι το πρόβλημα των προκαταλήψεων δεν είναι μόνο θέμα διαπαιδαγώγησης και σωστής ενημέρωσης, αλλά ένα θέμα που περιέχει και κοινωνικο-πολιτικές παραμέτρους.

Η εκπαίδευση των παιδιών των ξένων εργατών

Γενικά, η εκπαίδευση των παιδιών αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα προβλήματα των ξένων εργατών στις χώρες υποδοχής.

Η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας αποτελεί ένα από τους σπουδαιότερους παράγοντες για τη διατήρηση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας των παιδιών των ξένων εργατών και την επαφή με τους γονείς τους, τα ήθη και έθιμα και την παράδοση της χώρας προέλευσής τους. Ιδιαίτερα το ελληνικό κράτος αποδίδει πολύ μεγάλη σημασία στην εθνική διαπαιδαγώγηση των Ελληνόπουλων του εξωτερικού. Στη Γερμανία, μάλιστα, το ελληνικό κράτος αγωνίζεται από χρόνια σε συνεργασία με τους Έλληνες γονείς για την ίδρυση και διατήρηση ελληνικών σχολείων με έξοδα του γερμανικού κράτους (βλέπε Ζωγράφου 1982, σελ. 135-187).

Στο πλαίσιο της έρευνάς μας διαπιστώσαμε ότι το ελληνικό κράτος δεν έχει ασχοληθεί ακόμη με

το πρόβλημα της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας για τα παιδιά των ξένων εργατών. Η προβληματική αυτή δεν έχει γίνει ακόμη αντικείμενο μιας επιστημονικής έρευνας.

Ακόμη και η αξιόπαινη εργασία της Πουλοπούλου, η οποία περιέχει μια πληθώρα στατιστικών στοιχείων σχετικά με τη μετανάστευση και την κατάσταση των αλλοδαπών στην Ελλάδα, δεν θίγει καθόλου το πολυδιάστατο πρόβλημα της εκπαίδευσης των παιδιών των αλλοδαπών εργατών. (βλέπε Πουλοπούλου 1990).

Ο αρμόδιος υπάλληλος του Υπουργείου Παιδείας για θέματα εκπαίδευσης των παιδιών των μεταναστών, κύριος Κουρταλίδης, σε σχετική ερώτηση απάντησε ότι τα ξένα παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να διδαχθούν τη μητρική τους γλώσσα διότι δεν υπάρχουν Έλληνες δάσκαλοι που να κατέχουν τη γλώσσα των εθνικοτήτων αυτών.

Στην ερώτησή μας, γιατί το ελληνικό κράτος δεν απασχολεί με δικά του έξοδα ξένους δασκάλους για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των παιδιών των αλλοδαπών, όπως συμβαίνει παραδείγματος χάριν στην Γερμανία, όπου απασχολούνται εκατοντάδες Έλληνες δάσκαλοι με έξοδα του γερμανικού κράτους για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα Ελληνόπουλα, ο κύριος Κουρταλίδης απάντησε: “Το Υπουργείο δεν διαθέτει κανένα κονδύλιο για τέτοια μέτρα διότι το ελληνικό κράτος μέχρι τώρα δεν έχει ασχοληθεί με αυτό το θέμα”.

Κατά τη συνέντευξη διαπιστώθηκε ότι το Υπουργείο Παιδείας δεν διαθέτει ούτε στατιστικά στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των ξένων παιδιών στην Ελλάδα.

Έτσι, λοιπόν, ενώ οι πλούσιοι αλλοδαποί (αυτοί δηλαδή που προέρχονται από τις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες) στέλνουν τα παιδιά τους σε σύγχρονα ιδιωτικά σχολεία, εναπομένουν για τους φτωχούς αλλοδαπούς από τις χώρες του τρίτου κόσμου δύο εναλλακτικές λύσεις: Η αναγκαστική ένταξη των παιδιών τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, χωρίς καμία ειδική προετοιμασία, με όλες τις αρνητικές συνέπειες για την ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη, ή ο χωρισμός της οικογένειας από τα παιδιά.

Κοινωνική ένταξη στην ελληνική κοινωνία

Η ένταξη των ξένων εργατών στην ελληνική κοινωνία δεν εξαρτάται μόνο από τους ίδιους αλλά και από τις δυνατότητες που τους προσφέρει η χώρα υποδοχής για ίση μεταχείριση με τους ντόπιους και η στάση των κατοίκων της απέναντι στην ξένη μειονότητα. Αν αυτά είναι αρνητικά, τότε η ξένη μειονότητα όχι μόνο διατηρεί αλλά και ενισχύει τις συνήθειες και συμπεριφορές της πατρίδας της σαν μέσο άμυνας απέναντι στην απειλή της ξένης πλειοψηφίας.

Από την άλλη μεριά η πλειοψηφία διαπιστώνει την “ορθότητα” της προκατάληψής της ότι δεν χρειάζεται να κάνει αυτή κανένα βήμα προς την κατεύθυνση της μειονότητας αφού η ίδια η μειονότητα επέλεξε μόνη της την απομόνωση. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι το πρόβλημα της κοινωνικής ένταξης αφορά όχι μόνο τους Έλληνες αλλά και τους ίδιους τους ξένους, οι οποίοι, παρά τις δύσκολες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης πρέπει να καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για να εκμεταλλευθούν όλες τις δυνατότητες που υπάρχουν στο χώρο της διαμονής τους. Από την άλλη μεριά η ελληνική κοινωνία πρέπει να δημιουργήσει τις ανάλογες προϋποθέσεις που να ευνοούν την κοινωνική ένταξη των ξένων στην πατρίδα μας.

Χαρακτηριστικές για την ψυχική κατάσταση των ξένων στην Ελλάδα είναι οι απαντήσεις των ερωτηθέντων αναφορικά με τη στάση των Ελλήνων (ενοίκων, ιδιοκτητών κατοικιών, συναδέλφων, εργοδοτών, αστυνομικών και απλών πολιτικών). Το 80% των ερωτηθέντων είναι της γνώμης ότι αντιμετωπίζεται εχθρικά από τους Έλληνες. Αξιοσημείωτα είναι τα πολύ μεγάλα ποσοστά των Φιλιππινέζων (87,5%) και των Πακιστανών (83,3%).

Από την πλευρά του ελληνικού κράτους δεν υπάρχει καμία υπηρεσία που να ασχολείται με τη συμπαράσταση και τη συμβούλευση των ξένων εργατών, πράγμα που δεν υπάρχει, βέβαια, ούτε και για τους Έλληνες παλινοστούντες μετανάστες. Υπάρχει μόνο ένας αριθμός διεθνών και εκκλησιαστικών φορέων και διάφορες εθελοντικές οργανώσεις φιλανθρωπικού χαρακτήρα.

Η γνώμη των πολιτικών κομμάτων για τους αλλοδαπούς εργάτες

Στο πλαίσιο της έρευνας ζητήθηκε η γνώμη των εκπροσώπων των νεολαιών των 3 μεγαλύτερων κομμάτων που εκπροσωπούνται στη βουλή, δηλαδή του ΚΚΕ, ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας.

ΚΚΕ

Ο εκπρόσωπος του ΚΚΕ, κύριος Κοντόσαυρος, μας έδωσε την εντύπωση ότι το κόμμα αυτό έχει μια υπεύθυνη και σωστή γνώμη πάνω στο πρόβλημα των ξένων και δείχνει έμπρακτο ενδιαφέρον (π.χ. με ενέργειες αλληλεγγύης σε κουρδικές οικογένειες). Ανάλογα είναι και τα δημοσιεύματα και οι εκπομπές των κομματικών μέσων μαζικής ενημέρωσης (εφημερίδα και ραδιοφωνικός σταθμός που πρόκειται στο κόμμα).

ΠΑΣΟΚ

Από τη συνέντευξη με τον εκπρόσωπο της νεολαίας του ΠΑΣΟΚ, κύριο Γεωργακόπουλο, αποκτήσαμε την εντύπωση ότι το κόμμα αυτό δεν δείχνει μεγάλο ενδιαφέρον για το πρόβλημα των ξένων, αλλά δεν έχει ούτε μια συγκεκριμένη γνώμη. Εκφράσθηκε πολύ γενικά, χωρίς να είναι σε θέση να πει κάτι το συγκεκριμένο πάνω στο όλο πρόβλημα.

Νέα Δημοκρατία

Ο εκπρόσωπος της Νέας Δημοκρατίας, κύριος Σιδέρης, μέλος της Νεολαίας ΟΝΝΕΔ, δεν μπόρεσε να βρει χρόνο για μια συνέντευξη πάνω στο πρόβλημα αυτό, προφανώς διότι δεν είχε να πει τίποτε το σχετικό. Τα δημοσιεύματα του φιλικού προς τη Νέα Δημοκρατία τύπου χαρακτηρίζονται από ένα πνεύμα αρνητικό απέναντι στους ξένους εργάτες στην Ελλάδα.

Επί του προκειμένου η φιλελεύθερη εφημερίδα “Ελευθεροτυπία” διαπιστώνει ότι “ούτε τα πολιτικά κόμματα, ούτε το επίσημο κράτος, αλλά ούτε και η ΓΣΕΕ δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την όλη κατάσταση, πράγμα που δεν τιμά μια χώρα στην οποία γεννήθηκε η δημοκρατία και μειώνει σημαντικά τα επιχειρήματά της απέναντι στις χώρες που φιλοξενούν πάνω από 4 εκατομμύρια υπηκόων της”. (Ελευθεροτυπία 9.11.89).

Μπορούμε να μιλήσουμε για ρατσισμό στην Ελλάδα;

Οι ξένοι εργάτες ικανοποιούν βασικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας, η οποία λόγω της

μειωμένης ανταγωνιστικότητας (η Ελλάδα καταλαμβάνει την τελευταία θέση στην Ευρώπη στην ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της), καταφεύγει στην απασχόληση ενός ευέλικτου και χαμηλά αμοιβόμενου εργατικού δυναμικού, η αμοιβή του οποίου ανέρχεται πολλές φορές στο ένα τρίτο της αμοιβής των Ελλήνων εργαζομένων στις ίδιες εργασίες. (Ελευθεροτυπία 22.7.90). Ιδιαίτερα οι τομείς της παραγωγής, που εξαρτώνεται από την εποχική εργασία και πάρα πολλοί τομείς της παραοικονομίας οφείλουν την ύπαρξή τους στη διπλή εκμετάλλευση των ξένων εργατών. Συνεπώς, η παράνομη απασχόληση των αλλοδαπών εργατών αποτελεί προϋπόθεση για την παραμονή τους στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα, από το αποτέλεσμα της διπλής εκμετάλλευσης οφελούνται όχι μόνο οι παραγωγοί αλλά και οι καταναλωτές. “Με άλλα λόγια”, διαπιστώνει ο καθηγητής Φακιόλας, “οι αλλοδαποί υφίστανται μια διπλή εκμετάλλευση επ’ ωφελεία της ”εθνικής οικονομίας“. (Ελευθεροτυπία 22.7.90).

Το κράτος (Υπουργείο Εργασίας, ΙΚΑ κλπ.) ανέχεται αυτή την κατάσταση, με αποτέλεσμα, με εξαίρεση τα άτομα που προέρχονται από την ΕΟΚ, οι παράνομα εργαζόμενοι αλλοδαποί να αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία. Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα έχει υπογράψει συμβάσεις εργασίας με μερικές χώρες αποστολής μεταναστών (Πακιστάν, Αίγυπτος, Φιλιππίνες) και αυτοί οι εργαζόμενοι, μετά την πάροδο της νόμιμης απασχόλησής τους (λήξη συμβολαίου) περνούν στην παρανομία, επειδή ο εργοδότης τους δεν επιθυμεί πλέον τη νόμιμη απασχόλησή τους, αλλά τους αφήνει να εργάζονται παράνομα. (Ελευθεροτυπία 22.7.90).

Δεν είναι, λοιπόν, τυχαίο το γεγονός που ο προοδευτικός τύπος δεν θεωρεί τον χαρακτηρισμό “απάρτχάιντ” σαν υπερβολικό, διαπιστώνει ότι οι συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των αλλοδαπών στην Ελλάδα παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες με την κατάσταση του εγχρώμου πληθυσμού στη Νότια Αφρική, όπως π.χ.:

- Θεσμοποιημένη φτηνή εργασία
- Αποχωρισμός του εργαζόμενου από την οικογένειά του.

Συνθήκες εργασίας που μόλις επιτρέπουν την απλή διαβίωση.

- Στο έλεος του εργοδότη.
- Υποχρεωτική κινητικότητα και διατήρηση στο επίπεδο της ανειδίκευτης εργασίας“. (Ελευθεροτυπία 22.7.90).

Μια Κουβανέζα διερμηνέας με μακρόχρονη πείρα στα δικαστήρια αναφέρει ότι τα αστυνομικά όργανα κακομεταχειρίζονται τους αλλοδαπούς κρατούμενους. “Πολλές φορές τους βρίζουν, τους ξυλοκοπούν χωρίς ουσιαστικό λόγο και χωρίς να υπάρχει λόγος” μαρτυρίας“. Και αυτό γιατί γνωρίζουν ότι δεν θα έχουν και την πιο μικρή συνέπεια, επειδή ξέρουν ότι ο αλλοδαπός μετά την καταδίκη του θα απελαθεί...” (Έθνος 1.7.90). Ο δικηγόρος Ασημάκης Φιλοκλής που ασχολείται σχεδόν αποκλειστικά με αλλοδαπούς πελάτες (Λατινοαμερικανούς, Φιλιππινέζες, Πολωνούς κλπ.) αναφέρει ότι το Τμήμα Αλλοδαπών μεταχειρίζεται τις περισσότερες φορές απάνθρωπα τους ξένους. Οι “έγχρωμοι”, λόγω έλλειψης χώρων, στοιβάζονται στα μικρά δωμάτια της υπηρεσίας και εγκαταλείπονται εκεί“. (Έθνος 1.7.90).

Εκτός από την εχθρική αντιμετώπιση των εγχρώμων εργατών, η ΕΥΡΩΔΗΜ διαπιστώνει σε μια έρευνά της ότι παραπάνω από τους μισούς Έλληνες “δεν αισθάνονται άνετα” με τους “διαφορετικούς”,

όπως είναι οι πρόσφυγες, οι τσιγγάνοι, οι αλλόθρησκοι, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι τοξικομανείς και οι ομοφυλόφιλοι“. (Καθημερινή 20.7.90).

Συννοικιακά Συμβούλια και Εξωραϊστικοί Σύλλογοι ζητάνε από το κράτος την απομάκρυνση των εγχρώμων από τις Αθηναϊκές συνοικίες.

Στην πλατεία Αγίου Κωνσταντίνου οι καταστηματαρχές έχουν δημιουργήσει “ομάδες κρούσεις” για να κτυπούν τους εγχρώμους που τους “έδιωχναν την πελατεία”. (Έθνος 1.7.90).

Το συνδικάτο οικοδόμων στην Αθήνα αναφέρει ότι παρουσιάζονται “τοπικά φαινόμενα ρατσισμού, όπως στη Θεσσαλονίκη, όπου γράφτηκαν συνθήματα με ρατσιστικό περιεχόμενο εναντίον των ξένων εργατών”. (Έθνος 21.8.89).

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η εκθρόνιση απέναντι στους ξένους στην Ελλάδα δεν έχει πάρει ακόμη τις διαστάσεις που έχει σε άλλες χώρες, όπως στη Γερμανία, Γαλλία και πρόσφατα στην Ιταλία, όπου παρουσιάζονται επιθέσεις σε βάρος εγχρώμων εργατών (FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG 26.4.90), όμως, η κατάσταση είναι ανησυχητική, ιδιαίτερα όσον αφορά την αδιαφορία του κράτους και των οργάνων του ως προς την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας και την ενημέρωση της κοινής γνώμης πάνω στα πολυδιάστατα προβλήματα των ανθρώπων αυτών καθώς επίσης και στην έλλειψη των στοιχειωδών μέτρων για την κοινωνική ένταξη αυτών των ανθρώπων. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει οι ευαισθητοποιημένοι πολίτες να καθησυχάζουν με τη διαπίστωση ότι η κατάσταση των ξένων στην Ελλάδα μπορεί να είναι χειρότερη από την κατάσταση των Ελλήνων στην Ελλάδα, είναι, όμως, καλύτερη από ότι στην πατρίδα τους. Στη χώρα που γεννήθηκε η δημοκρατία είναι απαράδεκτο η ευημερία του λαού να εξασφαλίζεται με την εκμετάλλευση συνανθρώπων, άσχετα από ποια χώρα και αν προέρχονται αυτοί.

Ανακεφαλαίωση

Από την παραπάνω έρευνα διαπιστώνεται ότι οι αλλοδαποί εργάτες αντιμετωπίζουν τα εξής βασικά προβλήματα:

- Καμία νομική κατοχύρωση της παραμονής τους, ακόμη και μετά από μια μακρόχρονη παραμονή στην Ελλάδα.
- Άνιση μεταχείριση από τους εργοδότες.
- Δυσκολίες ανεύρεσης κατοικίας και εχθρική αντιμετώπιση από τους ιδιοκτήτες.
- Απομόνωση και περιθωριοποίηση των αλλοδαπών σε εθνικές υποκουλτούρες και αρνητική στάση του εντόπιου πληθυσμού απέναντι στους ξένους.
- Καμία δυνατότητα εκμάθησης της μητρικής γλώσσας για τα παιδιά των αλλοδαπών.
- Καμία δυνατότητα για μια διαπολιτιστική εκπαίδευση των παιδιών (ένταξη στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα με παράλληλη εκμάθηση και καλλιέργεια της μητρικής γλώσσας και της πολιτισμικής ταυτότητας των παιδιών).
- Ανυπαρξία υπηρεσιών πληροφόρησης και συμπαράστασης των αλλοδαπών εργατών. Οι πρωτοβουλίες των ενδιαφερομένων (Σύλλογος ΚΑΣΑΠΠ για τις Φιλιππινέζες και Πολιτιστικό Κέντρο για τους Αιγύπτιους) για αυτοοργάνωση και αυτοβοήθεια δεν έχουν την οικονομική ενίσχυση του

κράτους. Οι ελάχιστες δραστηριότητες στον τομέα συμπαράστασης των ξένων προέρχονται από διεθνείς οργανώσεις και φιλανθρωπικούς συλλόγους.

- Δεν γίνεται καμία ενημέρωση του ελληνικού κοινού από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των ξένων εργατών στην Ελλάδα.
- Δεν υπάρχουν εκπομπές στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση στις γλώσσες των μεγαλύτερων αλλοδαπών εθνικοτήτων στην Ελλάδα.

Ενδιαφέρουσα στην προκειμένη περίπτωση είναι μια απλή σύγκριση με τα μέτρα που έχει λάβει το γερμανικό κράτος για τους Έλληνες εργάτες (πράγμα που ισχύει και για τις εθνικότητες που δεν είναι μέλη της ΕΟΚ), χωρίς να σημαίνει αυτό ότι τα μέτρα αυτά πρέπει ή μπορούν να εφαρμοστούν σε κάθε περίπτωση και στην Ελλάδα:

- *Νόμος αλλοδαπών:* Παρά το γεγονός ότι ο νόμος αυτός θεωρείται γενικά “εχθρικός” προς τους ξένους, εν τούτοις, παρέχει το δικαίωμα σε κάθε ξένο, μετά από ορισμένα χρόνια παραμονής να απαιτήσει απεριόριστη άδεια παραμονής, και μετά την πάροδο 5 ετών, το δικαίωμα παραμονής, που κατοχυρώνει τη μόνιμη παραμονή του αλλοδαπού στη Γερμανία. (βλέπε σχετικά ISS 1989).
- *Πολιτική συναπόφαση:* Σε κάθε πόλη που διαμένει ένας σημαντικός αριθμός αλλοδαπών υπάρχουν Συμβούλια Αλλοδαπών, τα οποία δίνουν στους ξένους τη δυνατότητα να προβάλλουν και να συζητήσουν τα προβλήματά τους δημόσια. Πολύ σύντομα θα δοθεί στους ξένους το δικαίωμα (κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις) να ψηφίζουν στις δημοτικές εκλογές ορισμένων κρατιδίων, πράγμα που συμβαίνει ήδη στην Ολλανδία, Σουηδία και Δανία.
- *Εκπαίδευση:* Όλα τα παιδιά των αλλοδαπών έχουν το δικαίωμα να διδάσκονται τη μητρική τους γλώσσα από δασκάλους της πατρίδας τους με έξοδα του γερμανικού κράτους. Ταυτόχρονα καταβάλλονται προσπάθειες για την υλοποίηση της “πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης” στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος με την κατάλληλη προετοιμασία των αλλοδαπών και γερμανών δασκάλων. (βλέπε σχετικά BAGIV 1985 και Der Hessische Kultusminister 1986).

Σε μερικά πανεπιστήμια υπάρχει έδρα “Παιδαγωγικής των Αλλοδαπών”, που ασχολείται με τα προβλήματα ένταξης των μεταναστών και των παιδιών τους στη γερμανική κοινωνία με παράλληλη διατήρηση και καλλιέργεια της πολιτισμικής και εθνικής τους ταυτότητας. Για τα παιδιά που έχουν δυσκολίες ένταξης υπάρχουν ειδικές προπαρασκευαστικές τάξεις, στις οποίες απασχολούνται και δάσκαλοι από τις χώρες των μεταναστών. Παράλληλα υπάρχει μια πληθώρα ιδιωτικών πρωτοβουλιών και οργανώσεων, οι οποίες με την οικονομική ενίσχυση του κράτους παραδίδουν φροντιστηριακά μαθήματα στα παιδιά των αλλοδαπών εργατών.

- Στον τομέα της εργασίας οι ξένοι είναι νομικά εξισωμένοι με τους Γερμανούς συναδέλφους τους. Τα μέσα ενημέρωσης των συνδικάτων καταβάλλουν προσπάθειες για την αντιμετώπιση των προκαταλήψεων και των διακρίσεων σε βάρος των ξένων και ενισχύουν όχι μόνο τη συμμετοχή αλλά και την εκλογή των ξένων στα συλλογικά συνδικαλιστικά όργανα.
- Για τη συμπαράσταση των ξένων σε θέματα κοινωνικά υπάρχει ένα τεράστιο δίκτυο πληροφόρησης και εξυπηρέτησης των ξένων. Για τους Έλληνες π.χ. υπάρχουν πάνω από 120 Συμβουλευτικά Κέντρα, στα οποία απασχολούνται Έλληνες κοινωνικοί λειτουργοί. (βλέπε ISS 1990).
- Ταυτόχρονα το γερμανικό κράτος διαθέτει αίθουσες και χρηματική υποστήριξη στις οργανώσεις αυτοβοηθείας και αυτοεκπροσώπησης των συμφερόντων των ξένων. Σε μερικούς συλλόγους και κοινότητες απασχολούνται μάλιστα κοινωνικοί λειτουργοί με έξοδα του γερμανικού κράτους.

- Το γερμανικό κράτος εκδίδει μια σειρά ενημερωτικών περιοδικών στις γλώσσες των μεταναστών. Ακόμη και μερικά έντυπα πληροφόρησης των κοινοτήτων και συλλόγων των αλλοδαπών επιχορηγούνται από το κράτος.
- Η γερμανική ραδιοφωνία και η τηλεόραση, σε τακτικές ημερήσιες ή εβδομαδιαίες εκπομπές ενημερώνουν τους αλλοδαπούς πάνω σε διάφορα θέματα που τους αφορούν ιδιαίτερα και παρουσιάζουν όχι μόνο εκπομπές πληροφόρησης αλλά και ψυχαγωγίας με προγράμματα της πατρίδας τους (βλέπε σχετικά ISS 1989).

Βέβαια τα μέτρα αυτά δεν καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες των αλλοδαπών, οι οποίοι εξακολουθούν ακόμη και σήμερα να ζουν και να εργάζονται κάτω από δυσμενείς συνθήκες, διότι η Γερμανία, παρά το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ξένων βρίσκεται στη Γερμανία από 20 χρόνια και πάνω, τους αντιμετωπίζει σαν “φιλοξενούμενους εργαζόμενους”. Ιδιαίτερα το πρόβλημα της εκπαίδευσης των παιδιών και ο ρατσισμός απέναντι στους αλλοδαπούς εξακολουθούν να παραμένουν επίκαιρα προβλήματα.

Οι Έλληνες μετανάστες, στις προσπάθειές τους για την εκπροσώπηση και διεκδίκηση των συμφερόντων τους, ιδιαίτερα στο πρόβλημα της εκπαίδευσης των Ελληνόπουλων, έχουν (πολύ σωστά) την αμέριστη συμπαράσταση του ελληνικού κράτους. Δεν είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις, όπου Έλληνες δάσκαλοι και σύλλογοι και κοινότητες Ελλήνων κατηγορούν δημόσια το γερμανικό κράτος για “αφελληνισμό” και “γερμανοποίηση” των Ελληνόπουλων της Γερμανίας. (Ζωγράφου 1982, σελ. 136-137 και 184-188).

Η έλλειψη κάθε κρατικής μέριμνας για τους ξένους εργάτες στην Ελλάδα. Οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης και εργασίας, η αδιαφορία ακόμη και των ιδίων των φορέων και οργανώσεων (Υπουργείο Παιδείας, ΟΑΕΔ, ΟΛΜΕ, ΔΟΕ) που (δικαιολογημένα) αγωνίζονται για τη διατήρηση και καλλιέργεια της μητρικής γλώσσας των Ελληνόπουλων της ξεντειάς και την επαγγελματική τους αποκατάσταση στην Ελλάδα, οδηγούν αβίαστα στο ερώτημα: Με ποια λογική ζητάμε για τα Ελληνόπουλα και τους Έλληνες της ξεντειάς δικαιώματα, τα οποία τα στερούμε στις ξένες μειονότητες που ζουν στη χώρα μας; Με ποια λογική στερούμε στα ξένα παιδιά που βρίσκονται στην πατρίδα μας το δικαίωμα να διδαχθούν τη μητρική τους γλώσσα και να διατηρήσουν τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμα και τις παραδόσεις της πατρίδας τους;

Πώς εξηγείται η έλλειψη έρευνας και βιβλιογραφίας πάνω σ’ αυτό το πολυδιάστατο πρόβλημα; Μια χώρα, της οποίας κάθε δεύτερος κάτοικος έχει ζήσει σαν μετανάστης στο εξωτερικό, θα έπρεπε να έχει μεγαλύτερη ευαισθησία για μειονοτικά προβλήματα. Η σημερινή κατάσταση δεν μας βοηθά ιδιαίτερα στην επιχειρηματολογία μας απέναντι στις χώρες που ζουν και εργάζονται πάνω από 4 εκατομμύρια Έλληνες. Τι να περιμένει κανείς όταν και για τα Ελληνόπουλα λειτουργούν μόνο υποτυπώδεις τάξεις υποδομής και για τους παλινοστούντες μετανάστες δεν υπάρχει ούτε μία υπηρεσία που να χρηματοδοτείται από το ελληνικό κράτος;

Η έλλειψη οικονομικών πόρων δεν αρκεί για να αιτιολογήσει την υπάρχουσα κατάσταση. *

Αξιοσημείωτο στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι ακόμα και οι ίδιοι οι κοινωνικοί λειτουργοί, που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με το πρόβλημα, το αντιμετωπίζουν μόνο από τη φιλανθρωπική του σκοπιά.

Θα μπορούσε να περιμένει κανείς ότι, τουλάχιστον, οι Έλληνες, που ζήσανε τη μοίρα του μετανάστη, θα έπρεπε να έχουν ιδιαίτερη ευαισθησία για τα προβλήματα των ξένων εργατών στην Ελλάδα.

Αλλά και οι υπόλοιποι Έλληνες, σαν πολίτες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, πρέπει να αντιμετωπίσουμε συλλογικά το πρόβλημα της συμβίωσης με ξένες εθνικότητες, για να βρούμε κοινές λύσεις για ολόκληρο το χώρο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Εναλλακτικές λύσεις

Ήδη διεθνείς οργανισμοί, ευρωπαϊκά συνδικάτα και μερικά πολιτικά κόμματα άρχισαν να βλέπουν σαν μοναδική λύση την πολιτική και κοινωνική εξίσωση και στην επίλυση του δημογραφικού προβλήματος που αντιμετωπίζουν οι χώρες αυτές και είναι ιδιαίτερα έντονο στην Ελλάδα (Βλέπε σχετικά Ελευθεροτυπία 22.7.90 και 25.7.90). Στην κατεύθυνση αυτή στρέφονται και τα αιτήματα του ελληνικού τμήματος της διεθνούς ομοσπονδίας "SOS ρατσισμός", το οποίο, με αφορμή τις δημοτικές εκλογές στην Ελλάδα επισήμανε τα εξής:

"Οι δημοτικοί - κοινοτικοί συνδυασμοί πρέπει να χρησιμοποιηθούν ως αντίδοτο στην κοινωνική αποβολή των μειονοτήτων, την κοινωνική ενσωμάτωση (και όχι την αφομοίωση) των ομάδων αυτών προκειμένου να προφυλάξουν το δήμο ή την κοινότητά τους από το ρατσισμό". Η παραπάνω οργάνωση τονίζει ότι πρέπει να ληφθούν βραχυπρόθεσμα μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος, πριν αυτό πάρει μεγάλες διαστάσεις. Μεταξύ άλλων προτείνει τη "δημιουργία ενός δημοτικού - κοινοτικού οργανισμού για την κοινωνική ενσωμάτωση των κατηγοριών που πλήττονται από το ρατσισμό". Αξιοσημείωτο είναι ότι η "SOS-ρατσισμός" στις παραπάνω κατηγορίες, που πλήττονται από το ρατσισμό συμπεριλαμβάνει και τους Ποντίου. (Ελευθεροτυπία 28.9.90).

Βιβλιογραφία

Beauftragte der Bundesregierung fXBr Ausländerfragen: Bericht 99 Zur Situation der ausländischen Arbeitnehmer und ihrer Familien - Bestandsaufnahme und Perspektiven für die 90er Jahre, Bonn 1990

Bech, Rädiger, Faust, Renate: Die sogenannten Gastarbeiter - Ausländische Beschäftigte in der BRD, Frankfurt/M. 1981

Bundesarbeitsgemeinschaft der Immigrantenverbände in der Bundesrepublik Deutschland und Berlin West BAGIV (Hrsg.): Muttersprachlicher Unterricht in der Bundesrepublik Deutschland, Hamburg 1985

Der Hessische Kultusminister: Rahmenprogramm für den muttersprachlichen Unterricht in der Grundschule, Frankfurt 1986

Εποχή: "Ξένοι εργάτες στην Ελλάδα. Ένας σταθμός ανάμεσα στην κόλαση και τον παράδεισο" (Αφιέρωμα), 8 Μαΐου 1988

Geiselberger: Geiselberger, S. (Hrsg.), Schwarzbuch, Ausländische Arbeiter, Frankfurt/M., 1972

Γοργόνη, Γεωργία/Κωνσταντινοπούλου, Τερέζα: Αλλοδαποί Εργάτες και Ρατσισμός στην Ελλάδα, Πάτρα 1989 (πτυχιακή εργασία)

- Just, Wolf-Dieter: Na, immer noch da? Ausländer schildern ihre Situation in den Betrieben, Frankfurt 1989
- Informationsdienst zur Ausländerarbeit Nr. 3/88 Thema: Vorurteile, Diskriminierung, Fremdenfeindlichkeit, ISS (Hg.), Frankfurt 1988
- Informationsdienst zur Ausländerarbeit Nr. 2/89, Thema: Medien und Migranten, ISS (Hg.), Frankfurt 1989
- Informationsdienst zur Ausländerarbeit Nr. 3/89^a, Thema: Europäischer Binnenmarkt und Ausländerrecht ISS (Hg.), Frankfurt 1989
- Informationsdienst zur Ausländerarbeit Nr. 1/90, Thema: Sozialdienste und kommunale Ausländerarbeit, ISS (Hg.), Frankfurt 1990
- Katsoulis, H.: Bürger zweiter Klasse, Ausländer in der Bundesrepublik Deutschland, Frankfurt, N. York 1978
- Κούρτοβικ, Γιάννα: Οι Φιλιππινέζες στην Ελλάδα - από την Μανίλα στο Ψυχικό, στο: Σχολιαστής, No. 41, Αθήνα 1986
- Πουλοπούλου, Ήρα - Έμκε: "Μετανάστες και Πρόσφυγες στην Ελλάδα 1970-1990", στην Εκλογή, No. 85/86, Αθήνα 1990
- Struck, Manfred: Soziale Vorurteile in unserer Gesellschaft, in: Politische Bildung - Arbeitspapier November 1989 (Hg.) Friedrich Ebert - Stiftung, Bonn 1989
- Zografou, Andreas: Das Schulproblem griechischer Kinder und Jugendlicher, in: Das Baugerüst 6/79, Amt für Evangelische Jugendarbeit (Hg.), Nürnberg 1979, S. 405-409
- Zografou, Andreas: Zwischen zwei Kulturen - Griechische Kinder in der Bundesrepublik Deutschland, ISS Materialien 19, Frankfurt 1982